

Podplukovník gšt. —ský:

Odzbroyovací jednání v II. polovici r. 1934.

Kdybychom se v tomto období měli zabývat jen činností orgánů odzbroyovací konference, byl by přehled odzbroyovacích jednání příliš stručný a neúplný, poněvadž skutečně činnost těchto orgánů lze zaznamenat jen po několik dní měsíce listopadu.

Víme však již z dosavadní činnosti odzbroyovací konference, že část odzbroyovacích jednání byla přenesena nejen do mimokonferenčních debat některých význačných politiků, ale dokonce i do jednání vlád a národů,

poněvadž řešení těchto otázek vázalo mnoho jiných otázek politických, finančních hospodářských, územních a j. Mělo-li být dosaženo jednoty názorů v některé základní otázce odzbrojovací, musila být získána vzájemná důvěra různými jednáními, smlouvami, dohodami a úmluvami mezinárodního významu, které by spojovaly a usmířovaly národy a urovnávaly tak cestu k dosažení jednoty v odzbrojení.

Stálým pojítkem všech světových národů je Společnost národů. Ale nemají ji všichni stejně rádi, třebaže se snaží pracovat pro všechny stejnou měrou pro mír a blahobyt.

V Evropě sice jen jedna velmoc — Německo — opustilo r. 1933 odzbrojovací konferenci a vystoupilo ze Společnosti národů; ve skutečnosti však se jí stranily velmoci dvě — neboť Itálie, využívající obtížné situace, do níž se dostala nejen odzbrojovací jednání, ale tím i Společnost národů — zůstávala stranou vši činnosti — jen jako pozorovatel — a hleděla z této situace těžit pro svůj prestiž a své cíle.

Sovětské Rusko doposud stále bylo proti ní. Připomeneme-li si, že Anglie a Amerika k Společnosti národů příliš nepřílnuly a že Japonsko, které svým jednáním na Dálném východě dávno již neplnilo nařízení paktu Společnosti národů, vidíme, že vlastně z osmi velmocí světových (Amerika, Anglie, Rusko, Francie, Čína, Japonsko, Itálie a Německo) fakticky stála vždy pevně při Společnosti národů jen Francie a Čína — Čína spíše proto, že stále potřebuje ochranu.

Uvedené velmoci jsou velmocmi jak na souši, tak i na moři. Z nich Amerika, Anglie, Francie, Itálie a Japonsko měly sjednanu prozatímní námořní dohodu o výši udržovaného válečného loďstva, kterážto dohoda měla být upevněna, doplněna a rozšířena na námořní konferenci, předvídané r. 1935.

Po špatných zkušenostech s konferencí odzbrojovací začala Anglie přípravy pro konferenci námořní již roku 1934; začala sondovat půdu a poznala, že je nemožné již nyní, aby na námořní konferenci došlo k dohodě, poněvadž Japonsko nechce přiznat jakýkoli klíč k omezení počtu vlastního válečného loďstva, že chce úplnou volnost jednání a že proto možná vypoví dosavadní t. zv. smlouvu washingtonskou. Anglie a Amerika pozdě uviděly, že Japonsko těží z rozháraných poměrů evropských a že se odvažuje nyní postavit se proti oběma velmocem, poněvadž za dané situace vidí vlastní převahu na Dálném východě. Anglie má příliš mnoho starostí v Evropě a v svých dominiích, aby se za konfliktu na Dálném východě mohla mu věnovat bez ohledu na ostatní zájmy. Získá-li ještě Japonsko spojení v Evropě, a toho získává nepřímo v Německu a hledá i v Polsku, aby vázalo i Rusko, nemusí se obávat doma Ameriky, která ostatně v nynější době je snad i na moři slabší, právě vzhledem k dalekým základnám, k dlouhé a nebezpečné námořní dopravě a p.

Japonsko využilo vhodné chvíle a postavilo se na vlastní nohy, ukazující, že se nebojí ani případného ozbrojeného konfliktu. A to přece jen nemůže připustit ani Amerika, ani Anglie, poněvadž vidí, že by to vedlo k nové válce světové, kde by mohl utrpět i jejich prestiž. Proto se snaží nyní Amerika zabránit jakémukoli konfliktu a připravuje se na všechny možnosti.

Rusko samo — přičiněním Francie — se přihlásilo k součinnosti a přistoupilo za člena Společnosti národů. Amerika sice ještě nepřistoupila, ale dala v svém tisku a ve veřejném mínění najevo, že je ochotna k těsné

součinnosti. Také Anglie jedná o těsnou spolupráci. Zbývala by tedy jen Itálie a Německo, aby Evropa byla jednotná. A tu se smířlivá politika Francie snaží odstranit neshody mezi ní a oběma velmocmi.

Mezi Francií a Německem po vyřízení sárského problému zbývá k rozřešení jen otázka rovnoprávnosti ve zbrojení. Stanovisko Francie je pro další jednání o otázkách vojenských na odzbrojovací konferenci. Tím uklidnila Francie Německo, které snad přistoupí i k dalším jednáním.

Itálie má odedávna snahu upevnit svůj vliv ve Střední Evropě a na Balkáně. Na Balkáně a v Jaderském moři narážela Itálie na zájmy Jugoslaviie, ve Střední Evropě pak na zájmy celé Malé dohody. Chtěla-li tedy Francie získat Itálii pro myšlenku míru, měla-li se Itálie zřici revisionismu, kterým se bránila především proti Malé dohodě a podporovala Maďarsko — musily být nejprve vyjasněny otázky Itálie se týkající. Proto jednala Francie s Malou dohodou a hleděla usmířit Jugoslaviu s Itálií. Proto jel král Alexander do Francie, aby jeho ústupky byla Itálie získána pro myšlenku dohody a míru. Bohužel zásah maďarských teroristů oddálil tyto snahy Francie, stále však bylo o těchto otázkách jednáno a po zájezdu francouzského ministra zahraničí Lavalu do Říma bude snad dosaženo úspěchu. Je již také pravděpodobné, že dojde k uzavření východního paktu — za účasti Itálie a snad i Německa a pak bude naděje, že opět dojde k povolenosti Japonska a k vlastním odzbrojovacím jednáním, která doposud nemohla mít úspěch, poněvadž nebyla připravena politicky, t. j. nestála za nimi jednotná mírová politika velmocí.

Proto také schůze předsednictva odzbrojovací konference v listopadu 1934 mohla jen zdůraznit nutnost pokračování jednání mimokonferenčních a konstatovat prozatím nemožnost dalších hlavních jednání odzbrojovacích, dokud nebudou základní sporné otázky vyřešeny mezi vládami.

Jednání předsednictva odzbrojovací konference.

To ostatně vysvítá z přípisů předsedy odzbrojovací konference, kterému v červnu 1934 bylo uloženo svolat schůzi předsednictva, jakmile to situace dovolí.

12. září oznámil Henderson všem členům předsednictva: „... Slíbil jsem oznámit přesné datum schůze; dříve však jsem chtěl jednat se zástupci vlád, proto jsem odjel začátkem září do Ženevy (kde bylo zasedání Rady). Tehdy byla již v proudu jednání o vstup Ruska do Společnosti národů, o uzavření paktu o vzájemné pomoci a neútočení mezi státy východními (o východní pakt). Doposud jsou všechna tato jednání v proudu...“

5. listopadu zaslal členům předsednictva nový přípis: „Podle rozhodnutí hlavního výboru (viz Vojenské rozhledy čís. 11/1934, str. 166 dole) mělo pracovat několik výborů o otázkách bezpečnosti, o letectvu, o výrobě zbraní a obchodu s nimi. Poněvadž bylo jasno, že některé základní odzbrojovací otázky nemohou být projednány, dokud nenastane o nich dohoda mezi vládami, jednalo se o tyto dohody, jejichž základem mohla být dohoda mezi Itálií, Francií a Jugoslavií, jak o ní usiloval rytířský král Alexander Sjednotitel a francouzský zahraniční ministr Barthou. Jejich smrt oddálila dohodu...“

Když pak se 20. listopadu konečně předsednictvo sešlo, znovu poukázal předseda na nemožnost velkých jednání odzbrojovacích proto, že jednání mezi vládami nejsou skončena o doporučil — vzhledem k dosavadní úspěšné činnosti některých technických výborů, novou pracovní metodu

konference, která se však nijak nedotkne dosavadních zásad odzbrojovacích, vytčených hlavním výborem. Doposud totiž odzbrojovací konference a její orgány provedly určitý počet prací, při nichž buď bylo dosaženo dohody nebo k dohodě nebylo daleko. Všechny tyto práce směřovaly k dosažení konečného textu odzbrojovací úmluvy jako celku, která by byla přijata všemi státy v konferenci zúčastněnými. Poněvadž však mnohé z těchto otázek závisí na předběžné politické dohodě, není pravděpodobné, že by mohlo dojít v brzké době k uskutečnění konečné úmluvy.

Proto doporučuje předseda řešit jen ty otázky, kde dohoda všech je možná, pak každou takto přijatou otázku projednat v plénu konference a sestavit v samostatný protokol, který by pak byl přijat všemi státy a jako samostatný by pak nabyl platnosti bez ohledu na konečnou odzbrojovací úmluvu.

Z otázek, jichž řešení v podvýborech již značně pokročilo, by podle doporučení Hendersona to byla:

1. úprava výroby zbraní a obchodu s nimi,
2. rozpočtová publicita,
3. utvoření Stálého odzbrojovacího výboru.

Letecká otázka nebyla doposud projednávána, k jejímu projednávání musí však dojít co nejdříve. Proto navrhl Henderson a předsednictvo s tím souhlasilo, že se dohodne s předsedy těchto podvýborů, kdy by mohly pokračovat v další práci — snad v druhé polovici ledna 1935, aby pak sestavili závěrečné protokoly, které po schválení předsednictvem budou předloženy hlavnímu výboru.

Pokud jde o otázky nedokončené, jako je otázka východního paktu a návrh sovětské delegace na přetvoření odzbrojovací konference v stálou instituci s názvem „Konference míru“, oznámil předseda, že se o první otázce jedná, druhá že byla postoupena vládám k vyjádření.

Zástupce Ameriky projevil souhlas s návrhem předsedy o pokračování dalších prací odzbrojovacích a o vypracování samostatných protokolů a prohlásil, že Amerika studovala tyto otázky a pro dvě z nich, a to pro úpravu výroby zbraní a obchodu s nimi a pro utvoření Stálého odzbrojovacího výboru (SOV.) připravila jakýsi návrh textu, který obsahuje vše, co bylo doposud v těchto otázkách dohodnuto. Návrh rozděluje všechn válečný a neválečný materiál na kategorie a předvídá přísnou kontrolu stálým odzbrojovacím výborem právě válečného materiálu.

Poněvadž výroba zbraní a obchod s nimi nepodléhá doposud žádné účinné kontrole a vzbuzuje mnoho nedůvěry mezi národy — proto by včasné řešení této otázky bylo značným ulehčením pro řešení otázek odzbrojovacích i pro uzavření konečné odzbrojovací úmluvy.

Rusko zdůraznilo, že při dosavadních pracích byla velkou překážkou jednání nemožnost zajistit všeobecnost zamýšleným nařízením a zákazům, které měly být státům ukládány. Poněvadž tato překážka stále existuje, obává se Rusko, že by mohla znemožnit i tyto práce, které předseda právě navrhl.

Je přirozené, že bude málo států, které by přijaly navrhované zákazy o výrobě zbraní a obchodu s nimi, dokud tyto zákazy nebudou přijaty všemi státy, alespoň těmi důležitějšími. Přes to však Rusko souhlasí s návrhem.

Pokud jde o SOV., myslí Rusko, že by bylo nejlépe utvořit stálou konferenci míru, jak již to dříve Rusko navrhovalo.

Španělsko souhlasilo s návrhem předsedy, vytýkalo však Americe, že v svém návrhu na úpravu výroby zbraní a obchodu s nimi nešla dosti daleko. Kontrola, která staví jen na vládních statistikách, je jen házením písku do očí. Kontrola musí být založena na systému licencí (výrobních povolení). Každá vyrobená zbraň musí být předmětem výrobního povolení, které ji provází v okamžiku výroby, v okamžiku prodeje, vývozu, překládání a dovozu. Je nutné, aby každé výrobní povolení bylo kontrolováno v Ženevě. Jen tak bude kontrola účinná.

Rakousko poukázalo na pomalý postup odzbrojovacích prací, jejichž neúspěch je vlastně největším nebezpečím míru, poněvadž jeho důsledkem je zbrojení. Každý stát se stará o vlastní bezpečnost a chrání svou samostatnost, jen Rakousko k tomu nemá právo. Proto používá této příležitosti a žádá také rovnoprávnost ve zbrojení.

Anglie souhlasila s návrhem předsedy, v němž vidí jedinou možnost další práce konference. Anglie bude podporovat uskutečnění tohoto návrhu ze všech sil, nesmí se však zapomenout, že konečným cílem všeho jednání konference je konečná úmluva odzbrojovací. Může se k ní dojít po etapách, krok za krokem, ale musí být konečným cílem.

Italie prohlásila, že návrh předsedy na další pokračování prací konference vyvívá z usnesení z 8. června 1934, pro které Italie nehlasovala. Tím si zajistila volnost jednání i nyní.

Pokud jde o samostatné projednávání některých otázek a o samostatné protokoly, nevěří Italie jejich úspěchu, poněvadž se všechny prvky odzbrojení prolínají a jsou na sobě závislé. Podle názorů Italie je nesprávné hledat nyní něco konečného, když nejsou přítomny státy, u nichž mírová smlouva vytvořila zvláštní situaci (Německo).

Konečně, má-li Italie jednat o otázce výroby zbraní a obchodu s nimi, mohla by tak učinit jen v těsné souvislosti a podřízenosti otázkám kvantitativní a kvalitativní limitace výzbroje.

Švédsko a Francie se připojily k návrhu předsedově.

Tím skončilo celé jednání odzbrojovací v druhé polovině roku 1934. Třebaže se od něho mnoho očekávalo, konalo předsednictvo jedinou tříhodinovou schůzi, kde stanovilo nový pracovní systém a zase se rozešlo. Je přirozené, že tento systém i další odklad nejsou nic jiného, než snahou udržet při životě odzbrojovací jednání a počkat, až jak dopadnou současná jednání mimokonferenční, především dohoda franko-italská, sárská otázka a východní pakt.

Z cizích revuí.

MEMORIAL DE L'ARTILLERIE FRANCAISE, roč. XIII. (1934)

přináší na str. 1093—1163 pojednání známého československého balistika pplk. J. Gebauera o „Výpočtu drah leteckých pum“. Otištění této práce v nejlepší technicko-dělostřelecké revui vůbec je pozoruhodným úspěchem tím spíše, že je to po prvé, co se tu práce československého důstojníka ocitá. Práce ta byla r. 1933 otištěna ve zvláštním čísle Vojensko-technických zpráv, ne každému přístupném, a proto bude zajisté zajímavě podati tu její stručný přehled.